

Úloha ozbrojeného boje v naší národní a demokratické revoluci

Konstituování fašistického režimu na území předmnichovské republiky — zřízení protektorátu Čech a Moravy a klerofašistického státu na Slovensku — od základu změnilo politické poměry u nás a postavilo odpůrce fašistické diktatury před hledání adekvátních, účinných forem odboje.

„Německý teror zatlačil skutečně národní organizace hluboko do podzemí. Háchovská zrada učinila ze zbývajících legálních organizací buď bezmocné mátohy anebo nástroje okupantů.“¹⁾

Na věci nemohla nic změnit skutečnost, že formy, prostředky a taktika nacistů vůči našim národům, byly v českých zemích a na Slovensku z počátku odlišné. Sociální útlak na Slovensku, v prvním období existence klerofašistického státu, měl domácí slovenskou podobu, která byla kopií nacistického vzoru a stále více se s ní ztotožňovala.

Protifašistický zápas českého a slovenského národa, který ve srovnání s odbojem jiných evropských fašismem porobených národů trval ze všech nejdéle — od Mnichova až do ukončení druhé světové války v Evropě — probíhal na domácí a na zahraniční půdě.

Komunistická strana byla nucena v souvislosti s řešením vojenských otázek

domácího a zahraničního odboje dát odpověď i na řadu jeho politických aspektů.

Jednou z těchto otázek bylo stanovení úlohy a místa domácího a zahraničního odboje.

Aniž zlehčovala a nedoceňovala náš zahraniční protifašistický, národně osvobozenický zápas, přece jenom určující úlohu komunistická strana právem přisoudila domácímu ozbrojenému odboji.

„Všichni činitelé zahraničního odboje prohlásili opětovně, že hlavním a rozhodujícím proudem našeho národně osvobozovacího boje je odboj domácí, je boj našeho lidu doma, kdežto odboj zahraniční je proudem pomocným a domovně podřízeným... Českými zeměmi probíhá proto hlavní fronta boje našeho národa proti hitlerovskému Německu.“²⁾

Na jiném místě k tomu Klement Gottwald dodává: „Nutnost toho je dána tím, že hlavní síly českého národa jsou v zemi, že hlavní frontou boje českého národa proti německé okupační moci je zázemí.“³⁾

Komunistická strana vycházela z toho, že osvobození národa musí být jeho vlastním dílem, že v boji proti nepříteli za národním osvobozením nelze spoléhat jen na pomoc zvenčí, ale i vlastními silami

¹⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. XI, Praha 1954, str. 223

²⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. X, Praha 1954, str. 47

³⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. XI, Praha 1954, str. 114

se přičinit o dosažení osvobozeného cíle dalekosáhlého politického významu.

„Chtěl bych, aby si dnes všichni čeští lidé doma i za hranicemi uvědomili hlubokou pravdu toho, že žádnému národu nespadne svoboda s nebe, že nemůže být vybojována jinými, nýbrž že jí může být dosaženo jen vlastním bojem.“⁴⁾

Vědomí, že naše národy nečekaly nečinně, až nás osvobodí státy protifašistické koalice, v jejichž ozbrojených silách a společně s nimi bojovali příslušníci našich národů, se stávalo zdrojem národní hrdosti a sebevědomí, které významně ovlivnilo náš vnitřní poválečný vývoj.

Beze zbytku se potvrdila Gottwaldova slova z roku 1943: „Čím více se ten který národ zaslouží o znovudobytí svobody, tím lépe jí v budoucnosti bude moci ve svůj prospěch využít.“⁵⁾

I když prioritou patřila ozbrojenému boji na domácí půdě, přece jenom jeho osud do značné míry závisel na přímé zejména vojenské pomoci zvenčí.

Podrobené evropské národy, které se zbraní v ruce vedly ozbrojený zápas s okupanty, se nacházely v krajně nevýhodné situaci. Proti nim stála rozsáhlá militaristická fašistická mašinérie, kterou představovaly bezpečnostní sbory, pravidelná armáda, polovojenské organizace a často ozbrojené síly vlastních loutkových vlád satelitních států fašistického Německa.

Síly vlastního domácího národního odporu, zejména v případech, kdy vlastní národní či státní ozbrojené síly byly ozbrojeny a rozpuštěny — jak tomu bylo na území protektorátu Čech a Moravy — nebývaly natolik soběstačné, aby byly schopny si úkoly a cíle, na které objektivně nemohou samy stačit. Jsou proto v různé míře odkázány na přímou či nepřímou vojenskou, materiální, technickou, ale i politickou a morální podporu zvenčí. Nebylo možné počítat s tím, že se podaří rozložit a získat na stranu odboje hitlerovskou fašistickou policejní a vojenskou moc.

Určité možnosti se ovšem nabývaly pokud jde o národní armádu klerofašistického režimu na Slovensku.

„Je přirozené,“ píše Klement Gottwald, „že v tomto nerovném zápase na život a na smrt odvěkům a mocným nepřitelem se český a slovenský národ ohlíží po síle, o kterou by se mohl opřít, která by mu pomohla úspěšně dobojovat tento zápas a zajistit jeho národní a státní budoucnost.“

A Češi a Slováci tuto sílu a oporu našli. Je jí slovanské Rusko, je jí Sovětský svaz.“⁶⁾

Proto i náš domácí odboj byl nedílnou součástí mezinárodního protifašistického zápasu, v němž hlavní tíhu boje nesly národy Sovětského svazu, a jehož ozbrojenými silami bylo nutné naše vlastní ozbrojené akce doma koordinovat.

Za naši národní svobodu a státní samostatnost bojovali příslušníci téměř tří desítek evropských národů, mezi nimi však byly nejpočetněji zastoupeny národy Sovětského svazu. Nešlo tedy v žádném případě o naši výlučně českou a slovenskou záležitost.

Stejně tak na druhé straně Češi a Slováci byli angažováni v ozbrojeném boji ve prospěch osvobození druhých evropských národů.

Ozbrojený zápas našich národů proti fašistické nadvládě, jako nedílná součást mezinárodního odporu porobených evropských národů i národů satelitních a vazalských států hitlerovského Německa, měl výrazný internacionální charakter a význam.

Odboj organizovaný a řízený komunistickou stranou vycházel z marxisticko-leninského pojetí sociálního násilí a jeho úlohy v dějinách, v nichž byly zobrazeny zkušenosti z boje mezinárodního revolučního dělnického hnutí realizovaného ve srovnatelných diktátorských, nedemokratických režimech a podmínkách.

Komunistický odboj, i když vycházel ze zásady spojování legálních a ilegálních forem boje proti okupantům a hledal nejúčinnější možnosti a prostředky jak co nejvíce uplatňovat vliv lidových mas na vývoj politických událostí s využitím legálních forem, však ani na chvíli nepodléhal iluzi samospasitelnosti a dostatečnosti pouhého ilegálního působení.

Od počátku bylo zřejmé, že v tak výrazně nedemokratických, fašistických poměrech, jaké u nás v té době vládly, mohou mít legální formy a prostředky boje proti okupantům nanejvýše pomocnou úlohu, zatímco hlavní frontou protifašistického odboje doma bude boj podzemní, ilegální.

Stejně tak nemohlo být nejmenších pochybností o tom, že vést účinný zápas s ozbrojeným násilím okupantů, předpokládalo použití stejně autoritativního prostředku ze strany účastníků odboje.

Jinými slovy, na kontrarevoluční ozbrojené sociální násilí bylo nutné odpovědět

⁴⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. IX, Praha 1954, str. 287

⁵⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. XI, Praha 1954, str. 224

⁶⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. XI, Praha 1954, str. 251

revolučním ozbrojeným násilím; použít stejných prostředků boje, které v masovém měřítku používali okupanti a pomoci nichž i upevňovali svou hrůzovládu.

Ozbrojený revoluční boj proti okupantům zaujímal mezi formami třídního boje vlastenců úlohu prostředku destrukce reakčních, fašistických společenských poměrů, prostředku zlomení moci fašistického režimu a konstituování národní svobody a státní svrchovanosti.

Destruktivní aktivita představovaná revolučním sociálním násilím, usměrněná proti kontrarevoluční politické moci, se tak objektivně stávala pozitivní dějinnou silou aktualizace sociálního pokroku.

Použití tak autoritativního prostředku třídního boje — jímž bezpochyby sociální násilí vždy bylo a je, nebylo motivováno nějakou libovůlí či zálibou vlastenců v uplatňování ozbrojeného boje, ale objektivní nutností odpovědět revolučním násilím na násilí kontrarevoluční.

Je všeobecně známou skutečností, že jak kolaborantská protektorátní vláda, tak slovenská klerofašistická vláda se snažily seč mohly odvrátit naše národy od používání ozbrojeného boje vůči okupantům. Argumentovaly tím, že násilí vůči okupantům plodí násilí odvetné, že je lepší okupanty zbytečně neprovokovat. Tytéž hlasy čas od času zaznívaly i z československých buržoazních kruhů v zahraničí.

Klement Gottwald připomínal: „Nutno si uvědomit, že nežijeme v normálních dobách, že hitlerovci zavedli systém džungle, kde není žádného zákona a práva a kde nelze jinak než na násilí odpovídat násilím.“⁷⁾

Pausální ztotožňování a odsuzování jakéhokoli násilí mezi soupeřícími politickými protivníky svědčilo o ztrátě konkrétně historického a třídního přístupu k fenoménu sociálního násilí.

Není přece sociální násilí jako sociální násilí. Když dva dělají totéž neznamená to ještě, že jde o totéž.

Komunistická strana při organizování a řízení ozbrojeného boje stála před úkolem vštípit do vědomí lidí právě onen konkrétně historický a třídní přístup k sociálnímu násilí.

Bez toho, aniž byla dána odpověď na otázky jaké sociální násilí, vůči komu, za jakých podmínek a okolností a s jakým cílem má být násilí použito, nebylo možné diferencovat a rozlišit typy sociálního násilí revolučního od kontrarevolučního, pokrokového od reakčního, emancipačního

ho od represivního a zaujmout k nim odpovídající praktickopolitický postoj.

Zaujetí hodnotícího postoje k různým typům aktů sociálního násilí, na jehož základě bylo možné politicky, morálně, ale i mezinárodně právně ospravedlnit použití ozbrojeného násilí, vyžadovalo zaujmout pozici ne jakékoli sociální třídy, ale tříd, popřípadě určitých sociálních vrstev, v dané době nejpokrokovějších a nejrevolučnějších.

Jen tak bylo možné eliminovat netřídní, abstraktně humanistické a pacifistické postoje k revolučnímu ozbrojenému boji vůči okupantům, které ozbrojený boj chápaly jako nerozlišené politické a mravní zlo a ve svých důsledcích ztěžovaly a paralyzovaly rozmach národně osvobozeneckého zápasu, nebo dokonce účast na něm rezignovaly či absentovaly.

Používání forem třídního boje příznaků a postačujících v podmínkách buržoazně demokratického zřízení nepřicházelo v úvahu, neboť institucionální základna buržoazně demokratického republikánského zřízení, stejně tak jako kodifikace a možnost využívání základních demokratických práv a svobod, byly nastolením fašistické diktatury zlikvidovány.

V takovýchto výrazně nedemokratických podmínkách se zpravidla revolta, vzpoura a odboj vybijet v různých spikleneckých akcích, charakteristických pro individuální teror.

Nemůžeme říci, že i náš odboj, jmenovitě odboj buržoazní — domácí i ze zahraničí organizovaný — se těmito cestami individuálního násilí a teroru v nejednom případě neubíral.

V našem národně osvobozeneckém zápase, řízeném komunistickou stranou, našel své uplatnění ne individuální, ale revoluční teror jako nejkrajnější forma sociálního násilí vůbec.

Uplatnění revolučního teroru bylo reakcí na teror rozpoutaný okupanty. Revoluční teror byl prostředkem sebeobrany národů proti teroru kontrarevolučnímu.

Výzvu k použití této formy boje nacházíme poprvé v komentáři Klementa Gottwalda v českém vysílání moskevského rozhlasu z 8. dubna 1942: „Zapálit jim půdu pod nohama, nedat jim pokoje, odpovídat na hejdrichovský teror hromadným národním terorem proti okupantům...“⁸⁾ Stejně tak jako v rozhlasovém vysílání Klementa Gottwalda o den později: „Jestliže na každý Heydrichův rozsudek smrti nad českým člověkem ... za každou salvu

⁷⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. X, Praha 1954, str. 21

⁸⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. IX, Praha 1954, str. 288

Heydrichových popravčích čet ... bude posláno na onen svět několik německých okupantů — pak to bude neúčinnější odpočívka na Heydrichův teror.“⁹⁾

Přiznání určující úlohy sociálnímu násilí a v jeho rámci do určité míry i revolučnímu teroru v národně osvobozenec-kém boji, však ani v nejmenším nemělo nic společného s akceptací a ospravedlně-ním individuálního teroru, který byl marxistům vždy cizím, nejen proto, že postrádal charakter revolučního boje opírajícího se o širokou masovou sociální základnu, s jejíž pomocí bylo možné jediné dosáhnout úspěchu, ale i proto, že individuální násilné akce měly obvykle za následek odvetné persekuci náce okupa-ntů proti bezbrannému a na odvetu nepřipravenému civilnímu obyvatelstvu.

Jestliže náš národní odboj vůči okupa-tům byl objektivně postaven do situace splácet okupantům za jejich ozbroje-né příkoří stejným způsobem, potom je nutné dodat, že zde byl z naší strany je-den nezanedbatelný rozdíl.

Nesnažili jsme se odplácet okupantům tak říkajíc i „s úroky“.

Teror, který okupanti u nás od samé-ho počátku rozpoutali ztrácel povahu vý-jimečného a mezního prostředku třídního boje. Vzhledem k tomu, že byl provázen nesčetnými násilnostmi tzn. excesy, vý-střelky násilné aktivity, přeměnilo se ozbrojené násilí v rukou okupantů v iracionální, bezhlavou, ničím nespoutanou, jakýkoli smysl postrádající brutalitu.

Komunistickému hnutí byly excesy ná-silnosti vždy cizí. Sociální násilí pro něj vždy bylo jen jedním z krajních, mezních forem sociálního donucení, kdy všechny jiné nenásilné prostředky boje byly již vyčerpány. Tímto imperativem se řídil náš národní odboj ve vztahu k použití sociál-ního násilí i v těžkých letech nacistické okupace.

I tímto způsobem totiž mohl proletariát triumfovat nad fašismem, jako rozkládajícím se produktem imperialistické buržoazie, neboť se nepotřeboval snižovat k tak nelidským a nedůstojným praktikám v třídním zápase s ním.

Obezřetnost a citlivost v nakládání s ozbrojenými formami boje byla determi-nována nejedním faktorem.

Nikdy jsme neztráceli ani na chvíli ze zřetele, že ozbrojené násilí, vedle řady po-zitivních sociálních úloh a funkcí, má i některé nepomíjitelné doprovodné negati-vní důsledky. Ozbrojený boj sebou při-

náš ztráty na lidských životech, destruk-ci materiálních a kulturních hodnot. Má i určité demoralizující účinky jak na ob-jekty, tak i na subjekty násilí atp.

Z těchto i dalších důvodů, s veškerou naléhavostí se hlásilo o svá práva jedno z významných poučení z revolučních zá-pasů historie dělnického hnutí, které své-ho času vyvodil Lenin: Nikdy se nezahrá-vat s ozbrojeným bojem, zvláště pak ozbrojeným povstáním.

V prvních letech okupace a druhé svě-tové války vystupovala do popředí orien-tace na sabotáže a diverze, které sledova-ly ochromování funkcí národního hospo-dářství, rozrušování týlu fašistických vojsk jak v ekonomickém, tak politickém i mo-rálním ohledu.

Orientace domácího odboje na „podlo-žení a ochromení německé válečné výro-by v českých zemích všemi prostředky sa-botáže a diverze“¹⁰⁾ nebyla ještě orienta-cí na uplatňování sociálního násilí, ozbro-jeného boje proti okupantům. Sociální ná-silí je svou povahou intersubjektivním, mezitřídním, případně meziindividuálním vztahem mezi antagonistickými subjekty. Není kolizí, střetem člověka s věcmi, s materiálními předměty, ale konfliktem třídy s třídou, sociální skupiny s jinou sociální skupinou atp.

Jaro 1942 je určitým mezníkem v našem odboji, kdy předtím uplatňované prostřed-ky hospodářské diverze a sabotáže jsou rozšiřovány o akty ozbrojeného násilí vůči okupantům.

Orientace domácího odboje k vedení ozbrojeného boje s okupanty a domácími kolaboranty je obsažena v nejednom po-kynu moskevského vedení KSČ.

Změnu této orientace nacházíme ve výzvách moskevského vedení strany: „Ne-přátel se nelekejte, na počet nehleďte, bijte je bijte, nikoho neživte.“¹¹⁾ „Smrt německým okupantům!“¹²⁾ aj.

Spolu se zhoršujícím se mezinárodně politickým a vojenským postavením fašis-tické koalice dochází i ke stupňování boje našich národů až po národní partyzánskou válku.

První zmínku o ní nacházíme v proje-vu Klementa Gottwalda k příslušníkům československé vojenské jednotky v SSSR, v požadavku „... aby proti německým okupantům byla rozpoutána národní par-tyzánská válka,“¹³⁾ která měla být rovněž prostředkem národní sebeobranu proti vy-

⁹⁾ Tamtéž: str. 295

¹⁰⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. IX, Praha 1954, str. 202

¹¹⁾ Tamtéž, str. 280

¹²⁾ Tamtéž, str. 296

¹³⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. X, Praha 1954, str. 46

hlazovacímu tažení okupantů. V období teroru a persekuce po atentátu na Heydricha soudruh Gottwald píše: „Českému lidu nezbyvá nic jiného, než odpovědět na toto vyhlašovací tažení národně osvobozovací válkou, bojem se zbraní v ruce, rozpoutáním velké partyzánské války.“¹⁴⁾

Zásluhou komunistické strany se od druhé poloviny roku 1942 stává hlavní formou domácího odboje, ale i odboje zahraničního ozbrojený boj — na okupovaném území partyzánskému charakteru, v zahraničí potom zapojení československých jednotek — jmenovitě pak v SSSR do účasti na vojenských operacích na východní frontě.

Není jisté bez zajímavosti, že československá vláda v Londýně prakticky až do podepsání smlouvy o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci mezi Československem a Sovětským svazem v prosinci 1943, otálela s výzvou k našemu lidu doma, aby rozpoutal proti okupantům boj všemi způsoby a prostředky včetně ozbrojeného boje, takže jí moskevské vedení strany učinilo výtku, „aby vláda považovala za svůj přední státní úkol vést a organizovat na území republiky aktivní boj proti okupantům všemi prostředky.“¹⁵⁾

V závislosti na vývoji situace na frontách 2. světové války měla partyzánská válka vyústit v celonárodní povstání proti okupantům.¹⁶⁾

Rozdílné podmínky pro ozbrojený boj na Slovensku a v českých zemích se promítly i do úlohy, která byla určena partyzánskému hnutí a slovenské armádě.

Jestliže v českých zemích, kde prakticky neexistovala národní armáda a země byly navíc okupovány hitlerovskými vojsky, se odboj objektivně musel ubírat od nižších forem boje k vyšším, od omezených partyzánských akcí až k národnímu povstání, na Slovensku se ÚV KSS snaží nalézt „nejúspěšnější a nejrychlejší cestu k porážce nacismu a fašismu doma... A touto cestou bylo nepochybně celonárodní povstání ozbrojeného lidu a armády.“¹⁷⁾

Tato koncepce odboje, adekvátní poměrům na Slovensku, spočívala na využití dvou základních „ozbrojených složek, dvou sil v jednom zápase: povstalecké armády a ozbrojeného lidu v partyzánských oddílech.“¹⁸⁾

Využití slovenské armády v protifašistickém boji znamenalo pro stranu podstoupit složitý proces přeměny slovenské armády, jako instituce klerofašistického režimu, v armádu novou „povstaleckou, protifašistickou, protiludáckou...“¹⁹⁾

Orientace na využití slovenské armády v národně osvobozenéckém zápase nikterak neodsunovalo do pozadí vytváření partyzánských oddílů, které Komunistická strana Slovenska vytvářela kolem svých organizací a budovala je jako svou armádu, jako protiváhu buržoazně orientovaných důstojníků v slovenské armádě.²⁰⁾

K tomu, aby zvítězila idea všeobecného, masového, celoarmádního ozbrojeného boje proti okupantům, musela strana vykonat nemalou ideově politickou, uvědomovací i organizačně politickou práci, vedle vojenského a materiálně technického zabezpečení ozbrojených akcí.

Bez toho by revoluční ozbrojený vystoupení bylo hazardním a velmi riskantním počínáním. Ozbrojený boj bylo nutné postupně eskalovat, v závislostech na růstu masovosti jeho sociální základny, materiálních a technických možnostech, na vývoji vnitropolitické situace v okupovaných zemích i fašistického Německa, zvláště pak na vývoji vojenskostrategické situace na frontách druhé světové války, zejména na přibližování se válčišť k našemu teritoriu, na vnější vojenské, materiální a technické podpoře, s níž mohl domácí odboj reálně počítat.

Čím více se rozšiřovala základna ozbrojeného boje, čím větší zkušenosti z této činnosti byly získány, čím účinnější byla i zahraniční pomoc a čím více se přibližovaly fronty a válčiště našemu území, tím nabýval domácí i ozbrojený odboj na intenzitě, tím více přerůstal od jednotlivých ozbrojených vystoupení lokálního významu až po rozsáhlou partyzánskou válku a národní ozbrojené povstání, se závažnými vnitropolitickými, vojenskooperačními i strategickými důsledky.

Zejména vítězný postup sovětských vojsk a v jejich řadách i československé armádního sboru, vytvářel příznivé vnější podmínky a předpoklady pro doslova lidovou protifašistickou válku proti okupantům a kolaborantům. Velmi výrazně mj. ovlivnil myšlení, postoje a jednání nejen prostých vojáků, ale i značné části velitelského sboru slovenské armády.

Každý významnější projev lidového ozbrojeného odporu proti diktátorským

¹⁴⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. X, Praha 1954, str. 57

¹⁵⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. XI, Praha 1954, str. 280

¹⁶⁾ Tamtéž, str. 166

¹⁷⁾ G. Husák, Svědectví o Slovenském národním povstání, Praha 1970, str. 74

¹⁸⁾ Tamtéž, str. 75

¹⁹⁾ Tamtéž, str. 69

²⁰⁾ Tamtéž, str. 75

režimům, opírajícím se neomezeně o násilí, teror a brutalitu početných vojenských, policejních i polovojenských institucí sociálního násilí, vybaveným soudobou vojenskou technikou a profesionálně ji ovládajícím, vyžaduje od politického vedení revolučního odboje tyto nesporné výhody protivníka eliminovat či minimalizovat.

V praxi to potom znamená buď se zmocnit a naučit ovládat soudobé instrumenty násilí, což se zpravidla podaří jen zčásti, nebo politickou činností rozkládat ozbrojené síly nepřítele a případně je získat k bojovému vystoupení na vlastní straně, což je úkol rovněž nesmírně obtížný.

Jak jsem uvedl, v našem národně osvobozeném zápase prakticky nebylo možné počítat s nějakým významnějším úspěchem, pokud jde o politický a morální rozklad, ochromení bojeschopnosti hltrovských okupačních bezpečnostních orgánů a ozbrojených sil, natož pak s jejich přechodem na stranu povstalců.

Komunisté na Slovensku však nebyli bez šancí v tomto směru pokud šlo o ozbrojené síly — jmenovitě pak armádu — slovenského klerofašistického státu.

Politický rozklad slovenské armády — jako opory klerofašistické slovenské vlády — projevující se na frontě dezercí a přechodem na stranu Sovětské armády, doma potom přechodem k partyzánům, byl hluboký a nezadržitelný.

Celkové politické klima v zemi a anti-fašistické nálady v slovenské armádě umožnily její zapojení do příprav na ozbrojené masové vystoupení proti fašismu na Slovensku.

I když strana v ozbrojeném zápase s okupanty počítala s rozkladem s přechodem k partyzánům a využitím např. slovenské armády, přece jenom nejspolehlivější a straně nejbližší politickou a ozbrojenou silou bylo především partyzánské hnutí. Od něho strana očekávala nejen splnění úkolů v protifašistickém boji, ale i garance zabezpečení vedoucí úlohy strany a dělnické třídy v naší národně demokratické revoluci.

Ozbrojený boj proti okupantům nebyl účelem sebe sama, vystupoval především jako prostředek a nástroj politiky komunistické strany.

Rozvíjení a eskalace protifašistického zápasu až k jeho nejvyšší formě, k celonárodním ozbrojeným povstáním, sledovalo nejen určité vojenské cíle, ale, a to především, cíle politické jak bezprostředního, tak perspektivního charakteru.

Bezprostředním politickým cílem ozbrojeného boje v politickém programu komu-

nistické strany nebylo pouze přispět vlastními silami k likvidaci vojenské a politické nadvlády německého fašismu, slovenského klerofašismu a domácích přísluhovačů vůbec a znovuzískání národní svobody a státní nezávislosti Československa. V tomto zápase šlo i o nové uspořádní sociálně ekonomických poměrů v osvobozené republice, o obnovení republiky nikoli na buržoazním, ale lidově demokratickém základě.

Vyvrcholení ozbrojeného boje našeho lidu proti německému fašismu a domácím kolaborantům sledovalo i uplatnění vlivu na utváření sociálně ekonomických poměrů v osvobozené vlasti těch sil, které nesly tíhu národně osvobozovacího a sociálního zápasu. Rozvíjení iniciativy dělnické třídy a jejich spojenců, sdílejících vedoucí úlohu komunistické strany v národně demokratické revoluci, sledovalo vytvoření podmínek pro přechod od národně demokratického revolučního procesu k procesu svým charakterem socialistickému.

Prosadit tuto ideu bylo nezbytné proti stanovisku zastávaném zejména představiteli zahraničního buržoazního československého odboje, kteří se stavěli proti stupňování domácího masového lidového protifašistického boje a jeho vyvrcholení v celonárodním ozbrojeném vystoupení.

Nikterak zanedbatelné byly i vojenské úlohy a cíle ozbrojeného boje proti fašistickému režimu.

Náš národní domácí odboj si pochopitelně nemohl klást nereálné vojenské cíle. Domnívat se, že bylo v jeho silách svěst rozhodnou bitvu s protivníkem mnohonásobně početnějším, všestranně soudobě vyzbrojeným, vycvičeným, zkušeným ve vedení válečných operací, by bylo iluzorní.

Nicméně takový „válečný stroj“ je velmi citlivý a zranitelný ze strany všech akcí, které rušivě zasahují do jeho vnitřního života, velení, zásobování, přemísťování, které odvádějí od hlavního předurčení, rozptylují koncentraci sil a prostředků apod.

Toho si bylo vedení našeho odboje velmi dobře vědomo a v hojně míře této skutečnosti využívalo.

V pozdějších vrcholných fázích, kdy náš ozbrojený odboj přerostl v celonárodní ozbrojená povstání, která se odehrávala na rozsáhlých územích jako součástech operačního prostoru ustupujících fašistických polních armád, stával se ozbrojený boj pro fašistické velení velmi vážným nebezpečím přinejmenším operačního dosahu.

To platí jak pro Slovenské národní povstání, které sledovalo uvolnění přechodu Rudé armády přes Karpaty a poskytnutí osvobozeného povstaleckého území pro rychlé ovládnutí Dunajské nížiny,²¹ tak i pro povstání českého národa, které mj. znemožňovalo organizovaný přechod do obrany miliónové Šchörnerpvě armádě na protektorátním teritoriu.

Síly, které bylo nuceno fašistické velení na paralyzování této hrozby vyčlenit, citelně scházely na hroučících se fašistických frontách druhé světové války.

Vedle politického a vojenského významu našeho ozbrojeného odboje nemůžeme opomenout ani jeho morálně politický význam.

Ozbrojeným vystoupením proti okupantům a kolaborantům naše národy otevřeně a jednoznačně demonstrovaly, že se nesmířily s mnichovskými událostmi i tím, co po nich následovalo. Když jim vládnou-

cí buržoazie zabránila vystoupit se zbraní na obranu předmnichovské republiky, přispěly alespoň k obnovení naší nezávislosti a svobody.

Národně demokratický charakter našeho odboje vtiskoval i odpovídající politický a sociální charakter nově se konstituující československé branné moci.

Realizace programu naší národní a demokratické revoluce vyžadovala jiný sociální typ ozbrojených sil, odlišných od předmnichovské buržoazní československé armády.

Tak v průběhu našeho ozbrojeného protifašistického a sociálního zápasu docházelo současně i k položení základních předpokladů a podmínek pro vytvoření ozbrojených sil znovuoobnoveného československého státu, ozbrojených sil, i když ještě ne zcela socialistického typu, avšak již ani ne vysloveně buržoazního typu.

²¹ Srovnej: G. Husák, Svědectví o Slovenském národním povstání, Praha 1970, str. 67